

Χωρίς Δεσπότη διαταγήν και Διάκου συνεργίαν
Καμπάνας μικρά και τρανά κρούγν ν δοξολο-
γίαν.

Το έναν κρούει και τραγωδεί, το άλλο κρούει
και κηλαίει.

Κι ας ὄλων το τρανύτερον βαρυαναστενάξει
Ντο κ έχ ανθρώπς ν ακούγν από, ποπάν ν
εφτάει μετάνοιας.

Χρόνια ἔρθαν κι ἐπέρασαν, καιροί ἔρθαν και
πάγγνε

Και η καμπάνα το τρανόν αναμέν δίχως
γλώσσαν.

Εμπαίν ἀέρας και βοά, ἀνεμος και μουγκρίζει
Εμπαίν ευχάς και τραγωδεί, μπαίνει κατάρας
κηλαίει,

Εμπαίνει και τα οράματα τα ημέρας και της
νύχτας,

Και κρούει και κηλαίει και τραγωδεί και θηίφε-
ται ο Κόσμον.

Μέσα σε αυτόν τον οργασμό παραγωγής
και μέσα σε αυτό το πνευματικό περιβάλλον,
ο Κτενίδης συλλαμβάνει την ιδέα της ανιστό-
ρησης του θρησκευτικού-εθνικού παλλάδιου
των Ποντίων, της Παναγίας Σουμελά. Η κυο-
φορία της ιδέας θα κρατήσει ελάχιστα και η
υλοποίησή της θα ξεπεράσει κάθε προσδοκία:
ο θεμέλιος λίθος της Παναγίας Σουμελά κατα-
τίθεται το 1951, με μόνο εφόδιο την πίστη του
Κτενίδη στο όνειρο. Και η δικαίωση ἔρχεται
γρήγορα. Τον Αύγουστο του 1953 τελείται η
πρώτη θρησκευτική γιορτή με συρροή 7.000
πιστών. Είναι μια δικαίωση που ξεπερνά τον
Κτενίδη, που μας ξεπερνά όλους, ως φθαρτές
βιολογικά προσδιορισμένες υπάρξεις και ανά-
γεται στο διαχρονικό και στο αιώνιο. Γιατί η
Παναγία Σουμελά γίνεται το θρησκευτικό και
εθνικό σύμβολο ενός λαού, των Ποντίων
Ελλήνων, αυτών που υπέστησαν ἄπειρες
σφαγές και διώξεις από του Τούρκους και
ἤρθαν κάτω από το προστατευτικό της βλέμ-
μα, να οικοδομήσουν τη νέα τους ιστορία,

αποτιόντας σε αυτήν ευλάβεια και πίστη.

Για όλους αυτούς η ιστορία της Παναγίας
Σουμελά συμβόλιζε και συμβολίζει τη δραμα-
τική και αξιοθαύμαστη πορεία τους στο χρόνο,
στη μακρά διαδρομή του Ελληνισμού. Στις
παρυφές του Βερμίου αναβιώνει η ατμόσφαι-
ρα των παλιών αμφικτιονιών, αναζωπυρώ-
νονται ξεχασμένες φιλίες, τονώνεται το πον-
τιακό αίσθημα, αναβιώνουν τα ἤθη και τα
ἔθιμα του πόντου, ισχυροποιείται η ποντιακή
συνείδηση. Η παρουσία της Μεγάλης
Μητέρας στις παρυφές του Βερμίου, ἔργο
ζωής του Κτενίδη, συμβάλλει στην εδραίωση
της πεποίθησης της συνέχειας στο επίπεδο
της πολιτισμικής παρουσίας του ποντιακού
Ελληνισμού.

Είναι το σύμβολο που
έρχεται από το χθες και στηρί-
ζει με τη σεπτή του παρουσία
τον καρτερικό μόχθο αλλά και
το όνειρο πως οι αλησμόνητες
πατρίδες είναι ζωντανές στη
σκέψη μας, εμβλήματα και
παρακαταθήκες, πόθοι και
οράματα δεμένοι με την παρά-
δοση και την ιστορία μας,
αιώνια δικοί μας, γιατί είναι
μέρος της συλλογικής μας μνή-
μης. Και ὅλη αυτή η βαθιά
συνειδητοποίηση είναι ἔργο
ενός ανθρώπου που αισθάν-
θηκε πριν από όλους μας τη
βαθιά ευλάβεια των συμπα-
τριωτών του, πόνεσε πιο πολύ
από όλους, τραγούδησε πιο μπροστά από
όλους τους καημούς και τις προσδοκίες τους
και ἔγινε η ψυχή των κυνηγημένων ανθρώ-
πων της γενιάς του. Γι αυτό η Παναγία
Σουμελά θα συμβολίζει πάντα τους Ποντίους
όπου γης, οι οποίοι θα σπεύδουν πάντα προ-
σκυνητές της χάρις της, σεμνυόμενοι για τα
βιώματα, τους συνειρμούς και τα μηνύματα,
που θα αναβιώνει μέσα τους η παρουσία της
εις τους αιώνας. Για αυτή του την προσφορά

προς τους Ποντίους ο Κτενίδης τιμάται από
τον Βασιλιά με το ανώτερο παράσημο του
τάγματος των Ταξιαρχών

Ο Κτενίδης, ο άνθρωπος των μεγάλων
οραμάτων, με τον ἄδολο πατριωτισμό και την
αληθινή ανιδιοτέλεια, ο γιατρός, ο ποιητής, ο
θεατράνθρωπος, ο λαογράφος, ο πατριώτης,
ο πνευματικός άνθρωπος, ἔσβησε ἡσυχά στις
16 Ιουλίου του 1963. Μαζί του χάθηκε μια
ζεστή ανθρώπινη φωνή, κι ένα θερμό πάθος
για τον ποντιακό παραδοσιακό πολιτισμό.
Ἄφησε ὅμως πίσω του ολόκληρο τον αναβιω-
μένο ποντιακό πολιτισμό, την ποιότητα, την
αισθητική, την ηθική του.

Και μάλιστα, κάθε καλοκαίρι, όταν η
Παναγία Σουμελά, η ψυχή του
κατατρεγμένου ποντιακού
Ελληνισμού γίνεται και πάλι ο
ομφαλός της γης για τους
ποντίους, η ορμή, το ὄραμα
και η φωνή του Κτενίδη ζωντα-
νεύουν στην σκέψη μας και
ποδηγετούν εννοιακά την
πορεία μας για μια ουσιαστική
αναγνώριση του δικαιώματος
των Ποντίων, στη μνήμη και
στην ιστορία. Τότε το συμβολι-
κό πουλί του σχίζει τις ράχες
του Βερμίου και αντιλαλεί στα
υψώματα της Καστανιάς, φτά-
νει ως τα παλάτια των
Κομνηνών και τραγουδάει για
τον μεγάλο Πόντιο με τόνο:

«Έναν πουλί, μαύρον
πουλί, μαύρον ἄμον την νύχταν ολονυχτίς
τριγύριζεν ὀλόερας στον κάστρον ζ στον
Κάστρον σ σα μαντρότοιχα, τη μαυρο-
Τραπεζούντας. Κάποτ ἐγένοντε σεισμός κι η
γη ὄλεν εσείεν κι ἕναν ἡμέραν ἄχαρον, ἕναν
ἡμέραν μαύρον, ἐπάρθαν τα κλειδιά θε κι ο
Κάστρεν εκρεμίεν. Κι ο Κάστρεν ο θεόρατον
ἐγέντον κοιμητήριν...»

Ας είναι το τραγούδι αυτό μια μικρή κατά-
θεση ψυχής στη μνήμη του.

**... ο Κτενίδης
συλλαμβάνει
την ιδέα της
ανιστόρησης του
θρησκευτικού
- εθνικού
παλλάδιου
των Ποντίων,
της Παναγίας
Σουμελά ...**